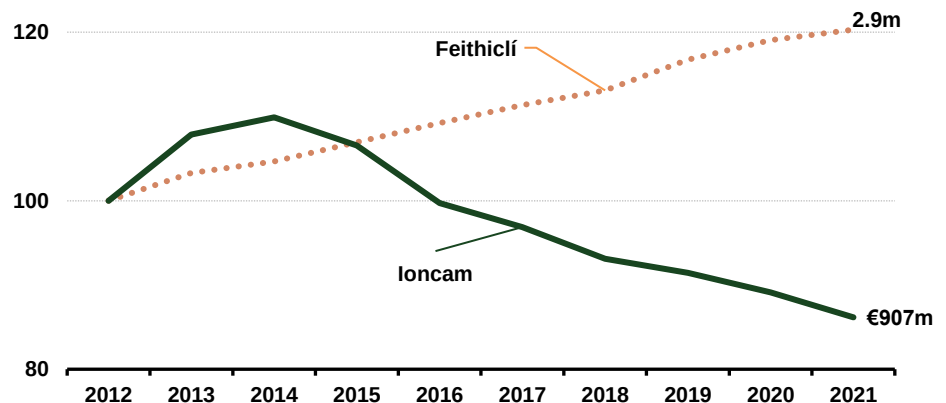

18 Fáltais mhótarchánach

- 18.1** Tá aon fheithicil a úsáidtear in áit phoiblí in Éirinn faoi réir mótarchánach.¹ Tríd is tríd, déantar an tsuim mótarchánach a ghearrtar i ndáil le feithicil a chéimniú, bunaithe ar leibhéal astaíochtaí CO₂ dhearadh na feithicle nó ar thoilleadh a hinnill (féach larscríbhinn 18A).² Gearrtar táille mhótarchánach ráta chomhréidh €120 in aghaidh na bliana i ndáil le feithicil atá lánleictreach.
- 18.2** Is féidir mótarcháin a íoc ar líne nó in oifig mótarchánach. In 2021, bailíodh cáin dar luach iomlán €907 milliún, agus íocadh 86% den airgead sin ar líne.
- 18.3** Tá an Roinn Iompair (an Roinn) agus na húdaráis áitiúla freagrach as mótarcháin a riar agus a bhailiú.
- Tá an Roinn freagrach as beartas agus reachtaíocht mótarchánach, seirbhísí mótarchánach ar líne agus bainistíocht an chomhaid náisiúnta feithiclí agus tiománaithe (CNFT) — bunachar sonraí ina bhfuil sonraí ar fheithiclí cláraithe agus a n-úinéirí chomh maith le tiománaithe ceadúnaithe sa tír.
 - Tá na húdaráis áitiúla freagrach as na hoifigí mótarchánach a oibriú.³
- 18.4** Déanann an Roinn bainistíocht ar na hidirbhearta airgeadais maidir le mótarcháin tríd an gcuntas mótarchánach. Tá cuntas bainc i seilbh na Roinne chun bailiú agus leithdháileadh mótarchánach a éascú, agus aistríonn sí an t-ioncam sin chuig Príomh-Chiste an Státhchiste.
- 18.5** Cé go bhfuil líon na bhfeithiclí a bhfuil cáin orthu ag méadú, laghdaigh an t-ioncam a bailíodh go suntasach ó nach mór €1.2 billiún in 2014 go thart ar €907 milliún in 2021 (féach Fíor 18.1).

Fíor 18.1 Innéacs ar líon na bhfeithiclí ar gearradh cáin ina leith, agus ioncam mótarchánach a bailíodh, 2012 go 2021 (2012 = 100)

Foinse: An Roinn Iompair

1 Tá feithiclí ar leith díolmhaithe ó mhótarcháin a íoc. Cuimsítear leo sin feithiclí atá díolmhaithe faoi na Rialacháin um Thiománaithe faoi Mhíchumas agus Paisinéirí faoi Mhíchumas (Lamháltais Chánach), 1994 (IR 353/1994).

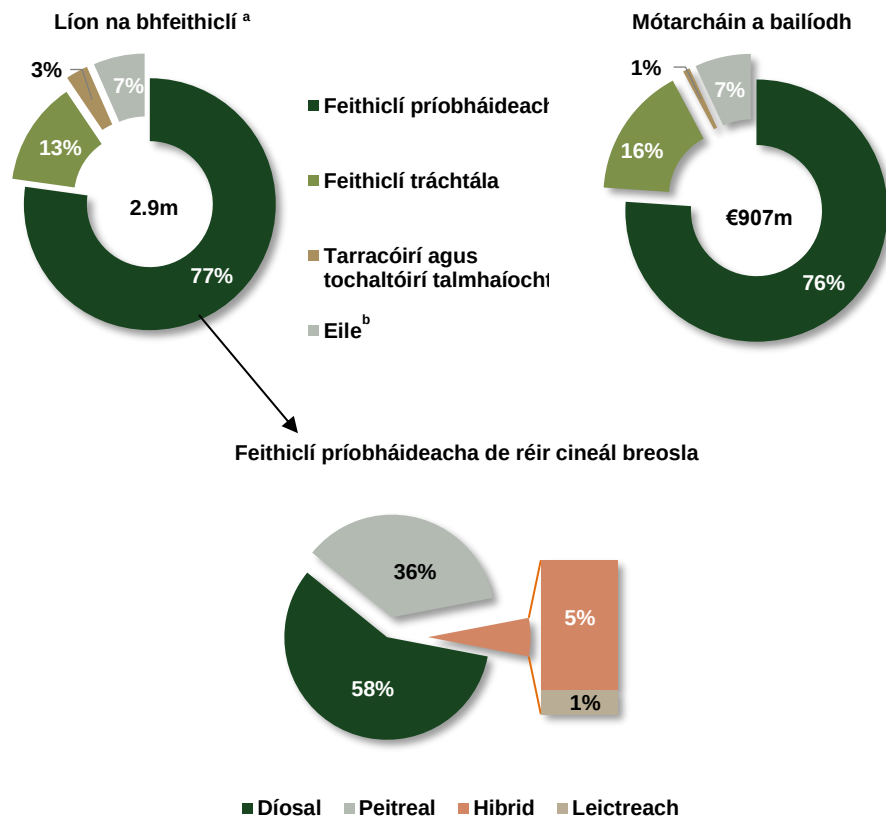
2 Déantar feithiclí tráchtála a mheasúnú bunaithe ar mheáchan na feithicle gan ualach, i.e., an meáchan nuair nach bhfuil an fheithicil ag iompar ualaigh.

3 Tá oifigí mótarchánach ainmnithe in 42 shuíomh trasna 26 údaráis áitiúla.

18.6 Déanann an tuarascáil seo imscrúdú ar riar agus bailiú mótarchánach, agus ar an oiread a chuir an Roinn na moltaí a bhí i dtuarascáil roimhe sin i bhfeidhm.¹

18.7 Tá an anailís atá curtha i láthair sa tuarascáil seo bunaithe ar shonraí a thóg an Roinn Iompair ó CNFT. Dírionn an tuarascáil go príomha ar mhótarcháin a bailíodh i leith feithiclí príobháideacha (neamhthráchtála), a bhí freagrach as thart ar 77% de na feithiclí ar bhóithre na hÉireann in 2021, agus as 76% den ioncam mótarchánach (féach Fíor 18.2).

Fíor 18.2 Líon na bhfeithiclí agus ioncam mótarchánach de réir cineál feithicle, 2021

Foinse: An Roinn Iompair

Nótaí: a Gearradh cáin i leith nach mór 3.1 milliún feithicil le linn 2021. Astu sin, bhí cáin ar thart ar 2.9 milliún ceann acu amhail an 31 Nollaig 2021.

b Is ionann 'Feithiclí eile' agus réimse feithicil lena n-áirítear feithicilí seanré, gluaisrothair, tacsaithe agus carbháin (féach larscribhinn 18B). San áireamh sa chatagóir seo, tá riaráistí mótarchánach €45 milliún le haghaidh gach feithicle.

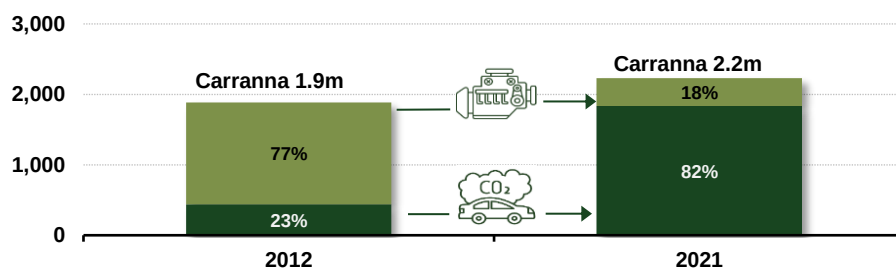
1 Tuarascáil speisialta 97 ón Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste Riar agus Bailiú Mótarchánach, Nollaig 2016. www.audit.gov.ie.

Ioncam mótarchánach ó fheithiclí mótarchánach

- 18.8** In 2021, b'ionann an t-ioncam mótarchánach ó fheithiclí príobháideacha agus nach mór €691 mhilliún. Maidir le tromlach na gcarranna príobháideacha, ríomhadh an ráta mótarchánach ar bhonn leibhéil astaíochta CO₂ na feithicle, athrú suntasach i gcomparáid iad le leibhéil 2012 (féach Fíor 18.3).

Fíor 18.3 Bunús don mheasúnú ar charranna príobháideacha, 2012 i gcomparáid le 2021

Líon na gcarranna
'000

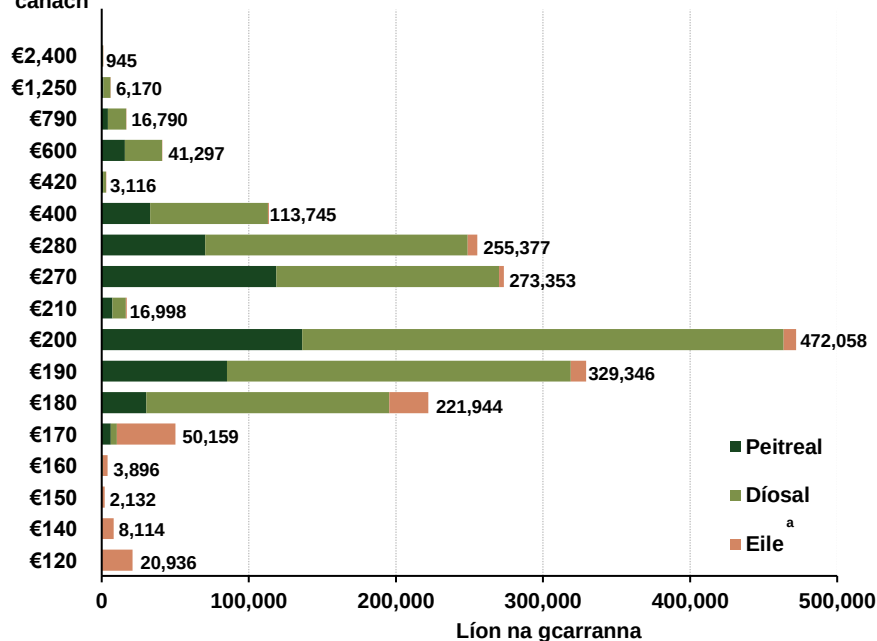

Foinse: An Roinn Iompair

- 18.9** Mar a léirítear i Fíor 18.4, bhí thart ar 60% (1.1 milliún) de na carranna príobháideacha ar gearradh cáin orthu ar bhonn astaíochtaí CO₂ in 2021 sna bandaí astaíochtaí CO₂ ab ísle, agus tháinig rátaí mótarchánach níos ísle (idir €120 agus €200) chun cinn dá bharr.

Fíor 18.4 Bandaí astaíochtaí CO₂ de réir cineál breosla le haghaidh carranna príobháideacha, 2021

Ráta bliantúil
cánach

Foinse: An Roinn Iompair

Nóta: a Áirítear le 'Eile' peitreal/leictreach (77,357), peitreal/hibrid inluchtaithe (23,012), leictreach (20,950), eatánól/peitreal (5,560), díosal/leictreach (3,558), díosal/hibrid inluchtaithe (651), peitreal agus gás (339) agus eile (9).

Ioncam mótarachánach eile

- 18.10** Cuireadh cáin ar bheagán níos mó ná 385,000 feithicil tráchtála amhail an 31 Nollaig 2021, a chuir €146 mhilliún san iomlán le hioncam mótarachánach. Bunaítear an measúnú mótarachánach maidir le feithicilí tráchtála ar mheáchan gan ualach, i.e., an meáchan nuair nach bhfuil an fheithicil ag iompar ualaigh.
- 18.11** Níor rangaíodh beagnach 274,000 feithicil ar cuireadh cáin orthu le linn 2021 mar fheithicilí príobháideacha nó tráchtála (féach larscríbhinn 18B). Chuir na feithicilí talmhaíochta agus na feithicilí eile sin thart ar €25 mhilliún le fáiltais mótarachánach in 2021. Tá feithicilí ar leith, amhail feithicilí éigeandála, feithicilí taidhleoireachta agus feithicilí arna n-úsáid ag tiománaithe nó paisinéirí faoi mhíchumas díolmhaithe ó mhótaracháin.¹

Riaráistí mótarachánach

- 18.12** Maidir le feithicilí athláimhe ar cuireadh cáin orthu roimhe, bíonn riaráistí mótarachánach dlite ó thús na míosa tar éis a ndíola. Maidir le feithicilí nua nó feithicilí iompórtáilte, bíonn riaráistí mótarachánach dlite ó thús na míosa tar éis a gcláraithe. Gearrtar riaráistí míosúla ag an deichiú cuid den ráta bliantúil.² B'ionann na riaráistí a íocadh in 2021 agus thart ar €45 mhilliún.

Cás dlí

- 18.13** I mí Dheireadh Fómhair 2015, rialaigh an Chúirt Achomhairc nár cheart an meáchan de leathleantóir a chur san áireamh agus meáchan d'fheithicilí altach á mheasúnú.³ De bhun an rialaithe sin, cuireadh caingean faoi bhráid na hArd-Chúirte ag lorg aisíocaíochta maidir leis na rátaí stairiúla mótarachánach a íocadh. Is ionann luach an éilimh agus beagán os cionn €3 mhilliún, ach d'fhéadfadh cásanna cosúla teacht chun cinn ina dhiaidh. Tá an cás fós le teacht os comhair na cúirte.

Ioncam mótarachánach tuartha

- 18.14** Tá sé réamh-mheasta sna tuartha maidir le hioncam mótarachánach sa todhchaí, arna n-ullmhú ag an Roinn, go gcothromófar an laghdú ar ioncam mótarachánach ó fheithicilí príobháideacha in 2023. Tá sé tuartha go méadóidh an t-ioncam mótarachánach bliain ar bhliain ansin, agus go mbeidh na leibhéil ó 2017 ann arís faoi 2030 (féach Fíor 18.5).
- 18.15** Tá sé luaite ag an Roinn go bhfuil na figiúirí tuartha bunaithe ar an mbonn tuisceana go leanfaidh an treocht a bhí ann le cúig bliana anuas ar aghaidh go forleathan agus nach n-athrófar beartas mótarachánach. D'fhéadfadh tosca nach bhfuil samhaltaithe dul i bhfeidhm ar na torthaí, lena n-áirítear na nithe seo a leanas ach gan a bheith teoranta dóibh:
- an fheidhmíocht gheilleagrach fhoriomlán
 - tabhairt isteach na Nósanna Imeachta Tástálacha Comhchuibhithe Domhanda d'Fheithicilí Éadroma (WLTP) d'fheithicilí a cláraíodh an 1 Eanáir 2021 nó ina dhiaidh⁴
 - tionchar leanúnach COVID-19 agus Brexit ar an ngeilleagar
 - athruithe ar iompraíocht ceannach carranna, ach go háirithe breis beartas agus dreasachtaí Rialtais a chur i bhfeidhm chun glacadh feithicilí leictreacha a bhrostú.

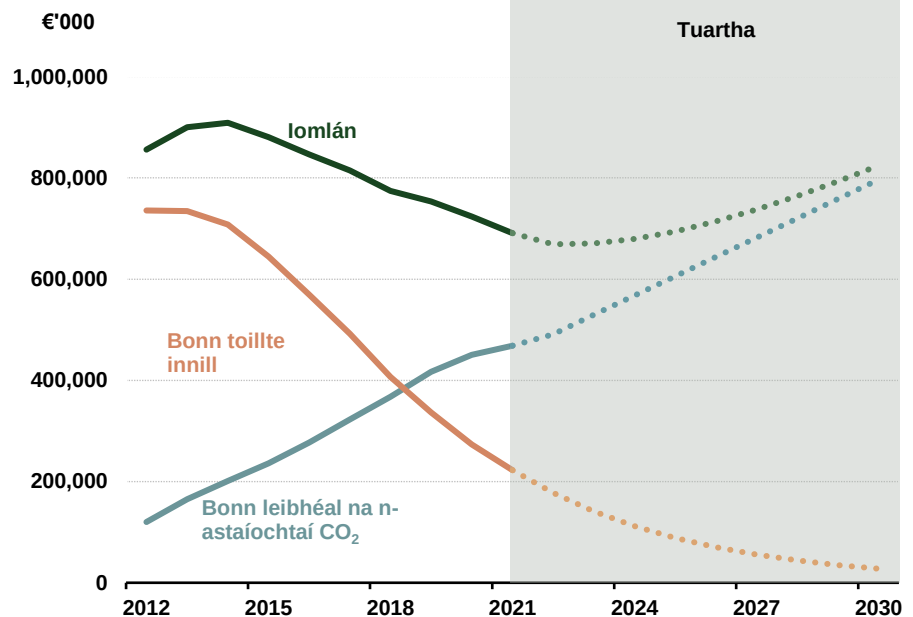
1 Tá oibleagáid ar úinéirí feithicilí den chineál sin díosca a fháil agus a thaispeáint má úsáidtear an fheithicil i spás poiblí.

2 An tAcht Airgeadais (Uimh. 2), 1992, arna leasú leis an Acht um Neamhúsáid Mótárfheithicilí, 2013.

3 Roimh an rialú ón gCúirt Achomhairc, maidir le feithicilí altacha, measadh gurbh ionann an meáchan gan ualach agus meáchan an tarracóra móide meáchan an leathleantóra is troime a d'úsáidfí i rith thréimhse an cheadúnais. Ritheadh reachtaíocht leasaithe (An tAcht um Mótárfheithicilí (Dleachtanna agus Ceadúnais), 2015) i mí na Nollag, 2015.

4 Cuireadh an Nós Imeachta Tástálacha Comhchuibhithe Domhanda d'Fheithicilí Éadroma in ionad an Timthrialla Tiomána Eorpaigh Nua. Tá na nósanna imeachta sin deartha chun na leibhéil astaíochta d'innill carranna agus barainneacht breosla i gcarranna do phaisinéirí a mheasúnú.

Fíor 18.5 Ioncam iomlán mótarchánach ó fheithiclí príobháideacha, 2012 go 2021, agus ioncam tuartha, 2022 go 2030

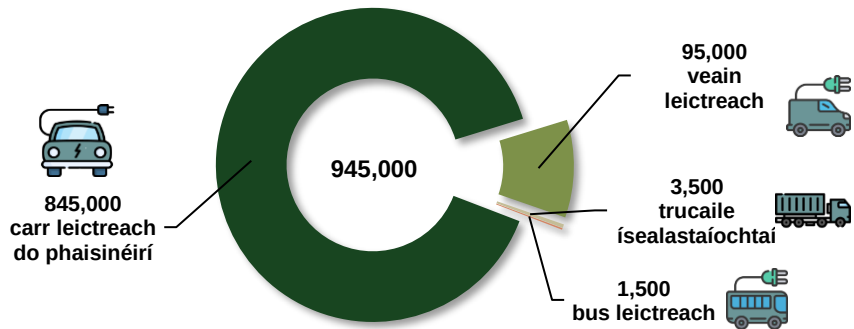

Foinse: An Roinn Iompair

Tionchar na spriocanna d'fheithiclí leictreacha ar an mbonn cánach

- 18.16** Bunaithe ar an bhfás le cúig bliana anuas i líon na bhfeithiclí leictreacha, tá sé tuartha ag an Roinn go méadóidh líon na bhfeithiclí leictreacha ó thart ar 21,000 ceann in 2021 go thart ar 416,000 ceann faoi 2030. Cuireann an t-ioncam tuartha ó mhótarcháin a chuirtear in iúl i Fíor 18.5 an treocht tuartha sin san áireamh. Ní chuireann an tuar san áireamh an sprioc maidir le glacadh feithiclí leictreacha atá i gceist i bplean de chuid an rialtais, an Plean Gnímh don Aeráid 2021.
- 18.17** Gealltar i gclár an rialtais do 2020 tiomanta laghdú 7% in aghaidh na bliana ar an meán a bhaint amach ar astaíochtaí foriomlána gás ceaptha teasa ó 2021 go 2030 (laghdú 51% thar na deich mbliana) chun neodracht charbóin a bhaint amach faoi 2050. Leagann amach an Plean Gnímh don Aeráid 2021 na gníomhartha atá pleanáilte chun an sprioc sin a bhaint amach. Ceann amháin de na gníomhartha is ea líon na bhfeithiclí leictreacha agus na bhfeithiclí ísealastaíochtaí ar an mbóthar a mhéadú go 945,000 ceann faoi 2030 (féach Fíor 18.6).

Fíor 18.6 Sprioc maidir le líon na bhfeithiclí leictreacha agus na bhfeithiclí ísealastaíochtaí faoi 2030

Foinse: An Plean Gnímh don Aeráid 2021

1 Tá an meastachán seo bunaithe ar spriocmhéadú 429,000 i líon na bhfeithiclí leictreonacha faoi 2030 anuas ar an 416,000 a chuirtear san áireamh sna réamh-mheastacháin, agus meánlaghdú €136 ann ar mhótarcháin a íocadh.

2 Is mó i bhfad líon na n-idirbheart mótarchánach ná líon na bhfeithiclí, toisc gur féidir cáin a chur ar an gcuid is mó d'fheithiclí ar feadh tréimhse trí mhí, sé mhí, nó dhá mhí dhéag.

3 Ní féidir mótarcháin a athnuachan ar líne le haghaidh feithiclí oileáin, busanna scoile ná mórfheithiclí seirbhíse poiblí faoi láthair. Ní féidir mótarcháin a íoc den chéad uair ar líne le haghaidh feithiclí tráchtála, mótarcharbhán, feithiclí díolmhaithe faoi úinéireacht an Stáit, feithiclí éigeandála díolmhaithe, feithiclí taidhleoireachta, feithiclí tarrthála ná busanna pobail óige. Ní féidir athruithe rangaithe cánach ó 'díolmhaithe' go 'príobháideach' ná ó 'príobháideach' go 'seanré' a chur i gcrích ar líne.

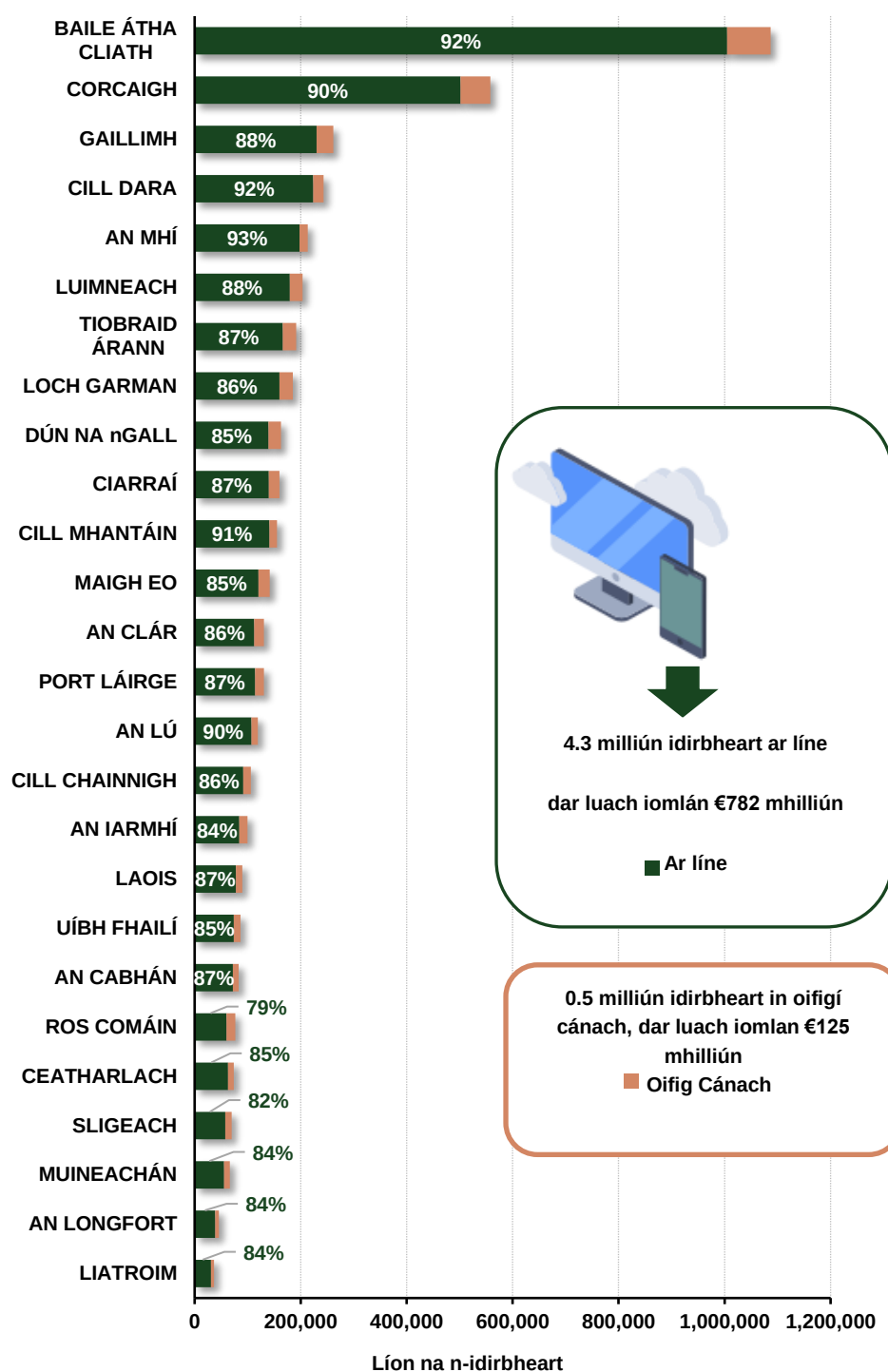
18.18 Tá sé luaite ag an Roinn go mbeidh a oiread agus a fhásann líon na bhfeithiclí leictreacha a bheidh ar an mbóthar ina phríomhthoisce maidir leis an bhfíorthoradh maidir le fáiltais mhótarchánach sa todhchaí. Má bhaintear amach sprioc an phlean gnímh don aeráid, measann an Roinn gur féidir le laghdú thart ar €58 milliún teacht ar an ioncam tuartha mótarchánach le haghaidh 2030 dá bharr.¹

Íocaíochtaí mótarchánach

18.19 Is féidir mótarcháin a íoc ar líne nó in oifig áitiúil mótarchánach. In 2021, bhí nach mór 4.8 milliún idirbheart íocaíochta ann i ndáil le gach feithicil, a ndearnadh 89% acu ar líne (féach Fíor 18.7).^{2,3} Is athrú suntasach é seo ó 2012 nuair nach raibh ach leath d'idirbhearta mótarchánach déanta ar líne.

18.20 Bhíodh na méaduithe bliain ar bhliain maidir le hidirbhearta ar líne réasúnta seasta ó 2012, agus tharla na méaduithe ba mhó in 2014 agus 2020 — 8% agus 9% faoi seach. Tharla an méadú in 2014 mar gheall i bpáirt ar thabhairt isteach na hathnuachana ar líne le haghaidh feithiclí éadroma tráchtála agus tharla an méadú in 2020 mar gheall i bpáirt ar phaindéim COVID-19.

Fíor 18.7 Líon na n-idirbheart ar líne de réir contae, 2021

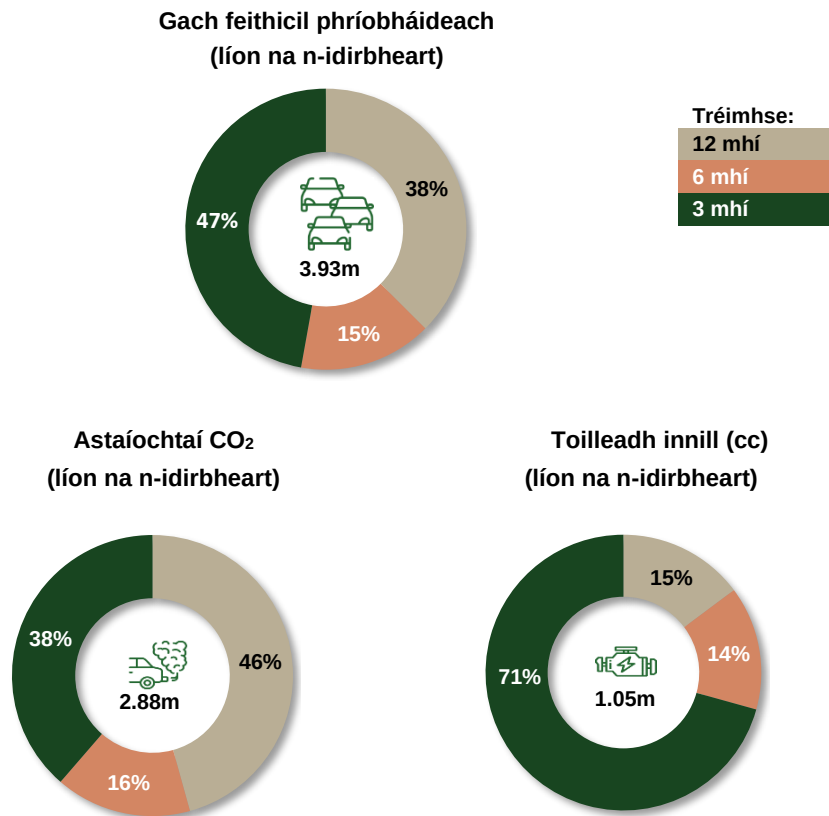

Foinse: An Roinn Iompair

Minicíocht na n-íocaíochtaí

- 18.21** Is féidir cáin a chur fheithiclí ar feadh tréimhsí trí mhí, sé mhí nó 12 mhí. Bhain nach mór dhá dtrian d'idirbhearta mótarachánach ar fheithiclí príobháideacha le tréimhsí trí mhí nó sé mhí in 2021.
- 18.22** Anuas air sin, tá difríocht shoiléir ann idir úsáid an chórais cánach trí mhí agus sé mhí, agus bhí úinéirí d'fheithiclí a ngearrtar cáin orthu bunaithe ar thoilleadh a n-inneall níos dealraithí cáin a chur ar a bhfeithiclí ar feadh tréimhsí níos gairide (féach Fíor 18.8) ná úinéirí eile.¹ Is é beagán os cionn sé mhí an mheántréimhse athnuachana le haghaidh feithiclí príobháideacha bunaithe ar thoilleadh innill i gcomparáid le beagán os cionn naoi mí dóibh siúd a ngearrtar cáin orthu bunaithe ar leibhéil astaíochtaí CO₂ a gcarranna.

Fíor 18.8 Mótarcháin ar fheithiclí príobháideacha de réir fad athnuachana, 2021

Foinse: An Roinn Iompair

¹ Gearrtar táille bhreise idir 11% – 13% as mótarcháin a íoc thar thréimhsí ráithiúla nó leathbhliantúla. I gcás gach cineáil feithicle, tá costas breise ag baint le riaráistí a íoc, agus tá an ráta míosúil bunaithe ar dheichiú cuid den ráta bliantúil.

- 18.23** Tá sé níos costasaí do cháiniócoirí cáin a chur ar fheithiclí ar feadh tréimhsí níos gairide agus cuirtear níos mó fáiltas chuig an Státhiste dá bharr. In 2021, measadh go raibh luach os cionn €32.7 milliún ar na fáltas bhreise sin — €16.2 milliún ó charranna ar gearradh cáin ina leith bunaithe ar a leibhéil astaíochtaí CO₂ agus €16.5 milliún le haghaidh carranna ar gearradh cáin ina leith bunaithe ar thoilleadh a n-inneall. Tá sé luaite ag an Roinn, áfach, go mbíonn costais oibriúcháin níos airde ag an Roinn agus ag na hoifigí mótarachánach maidir le mótarcháin a athnuachan ar feadh tréimhsí níos gairide.

- 18.24** San áireamh leis na cúiseanna féideartha a luaigh an Roinn maidir le cáiníocóirí a bheith ag roghnú cáin a chur ar fheithicil ar feadh tréimhse níos lú ná bliain, tá inacmhainneacht agus iontaofacht na feithicle (mar shampla, an dealraitheacht go dteipfidh ar an gcarr sa Tástáil Náisiúnta Carranna).¹

Costais riaracháin agus oibriúcháin

- 18.25** Taisctear fáltais mhótarchánach isteach sa chiste mótarachánach agus aistrítear chuig an bPríomh-Chiste iad ina dhiaidh sin. Ní chuirtear na costais riaracháin agus oibriúcháin a thabhaítear i réachtáil an chórais mótarachánach de mhuirear ar an gciste mótarachánach. Ina ionad, tabhaíonn an Roinn agus na húdaráis áitiúla na costais ghaolmhara. Mar thoradh air sin, tá sé deacair na costais iomlána a bhaineann leis an gcáin a bhailiú a shainaithint.
- 18.26** Níor shainaithin an Roinn na costais a bhaineann le bailiú mótarachánach astu féin. Cuirtear na costais a thabhaíonn an Roinn de mhuirear ar Vóta 31 — Iompar, agus léirítear iad sa chuntas bliantúil leithreasa faoi fho-mhírcheann B.5. In 2021, b'ionann iomlán na gcostas a tabhaíodh i ndáil leis an bhfo-mhírcheann agus thart ar €22 mhilliún, ach áirítear leis an tsuim sin costais nach mbaineann le bailiú mótarachánach ar nós seirbhísí ceadúnaithe tiománaithe. Ní chuirtear costais phá na Roinne a bhaineann le hoibriú an chórais mótarachánach san áireamh faoin bhfo-mhírcheann seo.
- 18.27** Léirítear na costais a thabhaíonn údaráis áitiúla a bhaineann le hoifigí mótarachánach a réachtáil ina ráitis bhliantúla airgeadais. Déanann an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreacht na ráitis airgeadais sin a chónascadh agus a fhoilsiú.
- 18.28** Is iad na ráitis airgeadais is déanaí a foilsíodh agus a chónascadh le haghaidh na n-údarás áitiúil ná na ráitis airgeadais don bhliain dar chríoch an 31 Nollaig 2020. Tuairiscíonn siad sin gurbh ionann an costas iomlán ar an tseirbhís mótarachánach a réachtáil ag leibhéal an údaráis áitiúil don bhliain sin agus €29.5 milliún — cothrom le laghdú 40%, beagnach, ó €48.7 milliún in 2012.

Laigí rialaithe inmheánaigh in oifigí mótarachánach

- 18.29** Tá oifigí mótarachánach faoi réir iniúchadh bliantúil ag an tSeirbhís Iniúcháireachta Rialtais Áitiúil (SIRÁ). Cuirtear aon ní a aimsítear le linn na hoibre sin agus a gceapann an t-iniúcháir gur cheart é a thuairisciú san áireamh sa litir bainistíochta iniúchta ón oifig mótarachánach chuig an údarás áitiúil ábhartha.
- 18.30** Déantar litreacha bainistíochta ó SIRÁ, ina bhfuil ceisteanna a bhaineann le hoibriú na seirbhíse mótarachánach, a chóipeáil chuig an Roinn. Roimhe sin, cuimsíodh réimse leathan ceisteanna sna litreacha bainistíochta, agus bhí cuid mhór acu taobh amuigh de rialú díreach na Roinne. San áireamh sna samplaí de na fadhbanna a cuireadh in iúl tá easpa lámhleabhar nósanna imeachta caighdeánaithe in oifigí mótarachánach, moilleanna ó údaráis áitiúla maidir le fáltais mótarachánach a íoc leis an Roinn, agus ábhair imní maidir le leibhéal na stoc dioscaí mótarachánach bána.
- 18.31** Tá sé ráite ag an Roinn go bhfuil sí ag iarraidh dul i ngleic le gníomhartha sainaitheanta atá faoina rialú díreach, mar shampla an nós atá ann an iomarca dioscaí cánacha a ordú agus lámhleabhar beartais a fhorbairt.

¹ Is clár éigeantach imscrúdaithe d'fheithicilí í an Tástáil Náisiúnta Carranna (TNC). Is é príomhaidhm an chlár sin, a cheanglaítear faoi Threoir 2014/45 ó AE, ná sábháilteacht ar bhóithre agus cosaint comhshaoil a fheabhsú trí astaíochtaí díobhálacha in Éirinn a laghdú.

Cur i bhfeidhm na moltaí

- 18.32** Cuireadh tuarascáil roimhe ar riar agus bailiú mótarchánach i gcrích i mí na Nollag 2016. Rinne an scrúdú athbhreithniú ar na treochtaí i bhfáltais mhótarchánach, ar na costais bhailithe agus ar cé chomh héifeachtach agus a bhí na rialuithe maidir lena chinntiú go gcloítear le rialacháin mhótarchánach. Rinneadh seacht moladh sa tuarascáil a bhí dírithe chun na Roinne agus chun na Roinne Rialtais Áitiúil, Oidhreacht agus Tithíochta — agus glacadh le gach ceann acu.
- 18.33** Bhí sé i gceist leis an scrúdú sin an dul chun cinn atá déanta ag an Roinn maidir le cur i bhfeidhm na moltaí a fháil amach. Mar a léirítear i Fíor 18.9, amhail mí Lúnasa 2022, cuireadh moladh amháin i bhfeidhm, bhí trí cinn á gcur i bhfeidhm agus níor cuireadh trí cinn i bhfeidhm ar chor ar bith.

Fíor 18.9 Dul chun cinn ar mholtaí a chur i bhfeidhm amhail mí Lúnasa 2022

Moladh achomair	Stádas cur i bhfeidhm ^a
1 Costas foriomlán an chórais mótarchánach agus na tosca a théann i bhfeidhm ar an gcostas sin a fháil amach.	●
2 Anailís a dhéanamh ar na tosca a imríonn tionchar ar iompraíocht an cháiniócóra, chun eolas a dhéanamh do sholáthar seirbhísí sna blianta amach anseo.	●
3 Na tosca a imríonn tionchar ar chinneadh an chustaiméara maidir le modhanna íocaíochta ar líne nó fisiciúla a úsáid a fháil amach.	●
4 Meastóireacht a dhéanamh ar an deis atá ann réitigh TF a úsáid chun costas oibriúcháin an chórais mótarchánach a laghdú.	●
5 Meastóireacht a dhéanamh ar na modhanna trína measúnaítear rátaí comhlíonta mótarchánach in Éirinn agus monatóireacht rialta thréimhsiúil ar ráta comhlíonta na rialachán mótarchánach a thosú.	●
6 Cur le bailíochtú na sonraí ar féidir úinéirí cairr a aithint leo agus atá stóráilte ar CNFT, lena chinntiú go bhfuil cáilíocht na sonraí oiriúnach don fheidhm.	●
7 Próiseas d'anailís rialta ar shonraí a thosú chun eolas a dhéanamh d'fhorbairt beartais mótarchánach agus d'fhorfheidhmiú na rialachán mótarchánach.	●

Foinse: Anailís ó Oifig an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste.

Nóta: a Eochair maidir le stádas cur i bhfeidhm:

- **Cuireadh i bhfeidhm** — tá gníomhartha an mholta curtha i bhfeidhm ag an Roinn.
- **Obair ar siúl** — tá obair curtha ar siúl ag an Roinn, lena n-áirítear pleanáil, chun gníomhartha an mholta a chur i bhfeidhm.
- **Níor cuireadh i bhfeidhm** — níl gníomhartha an mholta curtha i bhfeidhm ag an Roinn agus níor cuireadh aon obair ar siúl chun gníomhartha an mholta a chur i bhfeidhm.

Tuairimí an Oifigigh Cuntasaíochta

18.34 Dúirt an tOifigeach Cuntasaíochta go bhfuil dul chun cinn déanta ar chur i bhfeidhm na moltaí nuair is indéanta. Tá tuairimí an Oifigigh Cuntasaíochta maidir le stádas cur i bhfeidhm na sé mholadh atá ar siúl faoi láthair nó atá fós le cur i bhfeidhm leagtha amach thíos.

- ***Costas foriomlán an chórais mótarchánach a fháil amach***

Tuairiscíonn an Roinn Iompair ar chostais a feidhmeanna taobh istigh den mhórchóras mótarchánach, nuair is féidir iad sin a scaradh ó sheirbhísí nó feidhmeanna eile na Roinne. Cé nach bhfuil an moladh seo curtha i bhfeidhm ina iomláine, tá sé curtha i bhfeidhm ag an Roinn Iompair a oiread agus is féidir dá feidhmeanna mótarchánach. Níl an Roinn Iompair freagrach as tuairisciú ar chostas líonra na n-oifigí mótarchánach.

- ***Anailís a dhéanamh ar na tosca a imríonn tionchar ar iompraíocht an cháiniócóra***

Níor thug an Roinn faoi anailís ar leith ar na cúiseanna a roghnaíonn úinéirí feithiclí athnuachan a dhéanamh go ráithiúil, go leathbhliantúil nó go bliantúil. Bunaithe ar idirghníomhú le húinéirí feithiclí, ar uirill chuig an Aire agus ar theagmhálaithe custaiméara eile, áfach, baineann na cúiseanna sin leis an gcostas, uainiú na seiceálacha TNC agus éiginnteacht maidir le hathruithe cánach sa todhchaí, i measc tosca eile. Is é dearcadh na Roinne ná go bhfuil an moladh seo á chur i bhfeidhm i bpáirt, tríd an aiseolas leanúnach sin.

- ***Meastóireacht a dhéanamh ar an deis atá ann réitigh TF a úsáid chun costas oibriúcháin an chórais mótarchánach a laghdú***

Thug an Roinn isteach ríomhfhógraí athnuachana mótarchánach, rud a shábháil thart ar €3 mhilliún in aghaidh na bliana. Anuas air sin, leathnaíodh réimse na gcatagóirí mótarchánach a bhí incháilithe do mhótarcháin a fóc ar líne, rinneadh an tseirbhís ar líne níos inoiriúnaithe le haghaidh gléasanna móibíleacha agus cuireadh feabhas ar na háiseanna slándála fócaíochta ar líne. Chun aon fheabhas eile a chur leis an tseirbhís ar líne, mar shampla, chun ligean do thuilleadh úinéirí feithiclí an tseirbhís a úsáid, bheadh athrú reachtaíochta ag teastáil go príomha, agus i ndáiríre ní bheadh réiteach TF chun tosaigh sa phróiseas feabhsaithe.

- ***Meastóireacht a dhéanamh ar na modhanna trína measúnaítear rátaí comhlíonta mótarchánach***

Is deacair neamhchomhlíonadh cánach a thomhas, mar gheall ar chineál neamhdhleathach na gníomhaíochta neamhchomhlíontaí agus mar gheall nach ndéantar taifead uirthi de ghnáth dá bharr. Toisc go bhfuil bearta um chosaint sonraí ag forbairt agus toisc go mbíonn fadhbanna ann maidir le sonraí a úsáid le haghaidh cúiseanna nach raibh i gceist agus na sonraí á mbailiú (e.g., sonraí dola), ní léir gurb ann do mhodhanna trína n-éascaítear measúnú cruinn den chineál seo, gan reachtaíocht fhéideartha a bheith ag teastáil agus machnamh níos iomláine a dhéanamh maidir leis na riachtanais dhealraitheacha comhroinnte sonraí.

- ***Cur le bailíochtú na sonraí ar féidir úinéirí cairr a aithint leo agus atá ar CNFT***

Cuirtear forálacha maidir le haitheantas úinéirí feithiclí san áireamh i gCuid 3 den Bhille um Thrácht ar Bhóithre agus um Bóithre, 2021. Tá an reachtaíocht sin ag dul trí Thithe an Oireachtais faoi láthair.

- ***Próiseas d'anailís rialta ar shonraí a thosú chun eolas a dhéanamh d'fhorbairt beartais mótarchánach agus d'fhorfheidhmiú na rialachán mótarchánach***

Tá an Roinn i mbun feidhm thiomnaithe anailísíochta sonraí a bhunú. Cuspóir amháin atá ag an bhfeidhm sin ná tuilleadh luacha anailísíoch a bhaint as tacair sonraí amhail CNFT.

Conclúidí

- 18.35** Cé gur mhéadaigh líon na bhfeithiclí ar cuireadh cáin orthu faoi nach mór leathmhilliún ceann idir 2012 agus 2021, laghdaigh an t-ioncam mótarachánach go suntasach, ó bheagnach €1.2 billiún in 2014 go thart ar €907 milliún in 2021. Bhí feithiclí príobháideacha freagrach as 76% (€691 mhilliún) d'iomlán na bhfáltas in 2021.
- 18.36** Tríd is tríd, gearrtar cáin i leith carranna níos nuaí bunaithe ar leibhéal a n-astaíochtaí CO₂. Toisc go bhfuil feabhas tagtha ar dhearadh feithiclí ina leith sin, tá an mheán-mhótarcháin a íoctar tar éis laghdú go suntasach de bharr athsholáthar feithiclí. De réir mar a chuirtear samhlacha leictreacha in ionad na bhfeithiclí atá ann faoi láthair, is cosúil go leanfaidh an mheán-mhótarcháin a íoctar de bheith ag laghdú.
- 18.37** Tá sé tuartha ag an Roinn, bunaithe ar threochtaí reatha in úinéireacht feithiclí agus ar an gcás nach mbeidh aon athrú ann sa bheartas mótarachánach, go stopfaidh an t-ioncam mótarachánach ó feithiclí príobháideacha ag laghdú in 2023, agus go méadóidh sé chun bheith ar chomhchéim leis na leibhéil ó 2017 faoi 2030 (€824 mhilliún). Má bhaintear amach sprioc an Rialtais maidir le 845,000 feithicil leictreonach a bheith ann faoi 2030, áfach, measann an Roinn go mbeadh laghdú thart ar €58 milliún ann ar an ioncam mótarachánach atá tuartha le haghaidh 2030.
- 18.38** Ba ar líne a rinneadh an tromlach (89%) den 4.8 milliún fócaíocht mótarachánach a rinneadh in 2021, le haghaidh gach feithicle. Léiríonn sé sin athrú suntasach ó 2012 nuair nach raibh ach leath de na híocaíochtaí mótarachánach á ndéanamh ar líne.
- 18.39** Cuireadh na costais a thabhaigh an Roinn in 2021 i leith bailiú mótarachánach de mhuipear ar Vóta 31 — lompair faoi fho-mhírcheann B.5. Áirítear leis na táillí atá faoin bhfo-mhírcheann sin costais nach mbaineann le bailiú mótarachánach ar nós seirbhísí ceadúnaithe tiománaithe. Anuas air sin, ní chuirtear costais phá na Roinne a bhaineann le mótaracháin a bhailiú san áireamh sna táillí atá faoin bhfo-mhírcheann seo. Níor thug an Roinn faoi aon ghníomh chun iomlán na gcostas a bhaineann le bailiú mótarachánach a shainaithint.
- 18.40** Léirítear na costais a thabhaíonn údaráis áitiúla a bhaineann le hoifigí mótarachánach a reáchtáil ina ráitis bhliantúla airgeadais. Déanann an Roinn Tithíochta, Rialtais Áitiúil agus Oidhreacht na ráitis bhliantúla sin a chónascadh agus a fhoilsiú. Don bhliain dar chríoch an 31 Nollaig 2020, b'ionann costas tuairiscithe iomlán ar an tseirbhís mótarachánach á reáchtáil ag leibhéal an údaráis áitiúil agus €29.5 milliún. Is laghdú suntasach é sin ó 2012.
- 18.41** Mar a bhí molta roimhe, tá faisnéis níos fearr agus níos comhtháite riachtanach maidir leis na costais a bhaineann le mótaracháin a bhailiú.
- 18.42** Is ar an Roinn lompair anois atá an fhreagracht as seacht moladh a rinneadh in 2016 a chur i bhfeidhm. Cé go raibh comhaontú ann ina leith cheana, tharla sé, amhail mí Lúnasa 2022, nár chuir an Roinn i bhfeidhm ach ceann amháin de na moltaí; bhí trí cinn á gcur i bhfeidhm; agus níor cuireadh trí cinn i bhfeidhm ar chor ar bith.

Iarscríbhinn 18A Rátaí mótarchánach do 2021

Toilleadh Innill		Astaíochtaí CO ₂							
Carranna a cláraíodh roimh an 30 Meitheamh 2008 ^a		Carranna a cláraíodh idir an 1 Iúil 2008 agus an 31 Nollaig 2020 (luach TTEN) ^b				Carranna a cláraíodh ón 1 Eanáir 2021 (luach WLTP) ^b			
Toilleadh innill (cc)	Ráta bliantúil €	Band a	CO ₂ g/km		Ráta Bliantúil €	Banda	CO ₂ g/km		Ráta €
			Ó	Go			Ó	Go	
Feithiclí leictreacha	120	A0	0	0	120	A	0	0	120
0 – 1,000	199	A1	1	80	170	A1	1	50	140
1,001 – 1,100	299	A2	81	100	180	A2	51	80	150
1,101 – 1,200	330	A3	101	110	190	A3	81	90	160
1,201 – 1,300	358	A4	111	120	200	A4	91	100	170
1,301 – 1,400	385	B1	121	130	270	A5	101	110	180
1,401 – 1,500	413	B2	131	140	280	A6	111	120	190
1,501 – 1,600	514	C	141	155	400	B1	121	130	200
1,601 – 1,700	544	D	156	170	600	B2	131	140	210
1,701 – 1,800	636	E	171	190	790	C1	141	150	270
1,801 – 1,900	673	F	191	225	1,250	C2	151	160	280
1,901 – 2,000	710	G	níos mó ná 225		2,400	D	161	170	420
2,001 – 2,100	906					E	171	190	600
2,101 – 2,200	951					F1	191	200	790
2,201 – 2,300	994					F2	201	225	1,250
2,301 – 2,400	1,034					G	níos mó ná 225		2,400
2,401 – 2,500	1,080								
2,501 – 2,600	1,294								
2,601 – 2,700	1,345								
2,701 – 2,800	1,391								
2,801 – 2,900	1,443								
2,901 – 3,000	1,494								
3,001 nó níos mó	1,809								

Foinse: An Roinn Iompair

- Nótaí:
- a I dtús báire, gearradh mótarcháin i leith feithiclí príobháideacha a cláraíodh den chéad uair idir an 1 Eanáir 2008 agus an 30 Meitheamh 2008 bunaithe ar thoilleadh a n-inneall. Athraíodh stádas measúnaithe na bhfeithiclí sin go measúnú bunaithe ar CO₂ don chéad athnuachan eile (tar éis an 1 Iúil 2008) i gcás go raibh sé sin tairbheach ó thaobh airgeadais de. Fanann an banda cánach seo leis na feithiclí sin go dtí go bhfuil a ré caite fiú má athraíonn rátaí mótarchánach.
 - b Bhí an Timthriall Tiomána Eorpach Nua (TTEN) deartha ar dtús chun na leibhéil astaíochta d'innill carranna agus barainneacht breosla i gcarranna do phaisinéirí a mheasúnú. Cuireadh an Nós Imeachta Tástála Comhchuibhithe Domhanda d'Fheithiclí Éadroma (WLTP) ina ionad.

Iarscríbhinn 18B Rátaí mótarachánach le haghaidh tarracóirí/tochaltóirí talmhaíochta agus feithiclí eile, 2021

Rang	Ráta bliantúil cánach €	Líon na bhfeithiclí
Tarracóir/tochaltóir talmhaíochta	102	82,972
Seanré/ársa	26 go 56	54,680
Gluaisrothar	35 go 88	45,924
Feithiclí díolmhaithe	—	31,851
Mótarcharbhán	102	16,181
Tacsaí	95	15,267
Mórfheithicil seirbhíse poiblí	154 go 403	11,090
Meaisín gluaisteach	333	4,994
Forcardaitheoir	102	2,511
Limisín	95	1,619
Fruilcharr	95	1,197
Eileatram	102	970
Bus scoile	95	779
Feithicil pobail óige	154 go 403	769
Tarlú ginearálta	333	691
Feithicil oileáin	102	667
Dumaire	102	618
Gluaisrothar trírothach	35 go 88	369
Gluaisrothar agus carr cliathánach	35 go 88	343
Feithicil tarrthála éigeandála	—	182
Dumaire easbhóthair	885	28
Iomlán		273,702

Foinse: An Roinn Iompair